

Westhoek is water

Wie aan de Westhoek denkt, denkt aan mooie landschappen, grachten en laantjes in de polders, beekjes in het heuvelland. Ruime rietkragen die afwisselend met de polderweiden het landschap kleur geven. Bossen op de heuveltoppen en in beekvalleien. De Westhoek is ook De Blankaart, de Verdrongen Weide of Dikkebusvijver. De Westhoek is water. Water is leven, voor natuur, landbouw en mens. En water is kwetsbaar. De regelgeving verandert, de projecten groeien aan.

Nat en droog: van 't zelfde laken een broek

Broeken zijn essentieel in de Westhoek. De IJzer- en Handzamevallei is de waterstock die vanuit het stroomgebied van de IJzer haar weg baant richting zee. De historische broeken zijn er voor een groot deel nog bewaard en bewijzen hun nut, nu de stijgende zeespiegel het lozen in zee soms bemoeilijkt, steeds meer. De Blankaart is de parel van dit systeem. Peilafspraken met minimum- en maximumpeilen moeten de garantie zijn dat natte natuur ten volle haar gang kan gaan. Hoge peilen zorgen ervoor dat grondbroeders en gezinsuitbreidende steltlopers er hun gading vinden en waterafhankelijke soorten 's zomers overleven. Sinds 2006 werken VLM, ANB en Natuurpunt ook samen voor het uitbreiden en beheren van het gebied. Die uitbreiding was noodzakelijk, omdat een peilverhoging niet zomaar te combineren is met intensieve akkerbouw. Gronden waar landbouw onmogelijk wordt, gaan over naar natuurbeheer voor moerasherstel. Voor weilanden, die lang onder water staan, is er een vergoeding.

Naast de Blankaart, zijn er de broeken van de IJzer- en Handzamevallei die, samen met de historische poldergraslanden in het 'Veurnse Blote' en Lampernisse, de kern vormen van een uniek watersysteem van land eeuwenlang gewonnen op zee en bewerkt met de natuur. De zilte druk vanuit zee, maar vooral door aanwezigheid van zout in de poldergrond, maakt de aanvoer van zoet water voor de landbouw essentieel. Voor zilte poldergraslanden is het zout dan weer een zegen.

Van de IJzermondung in Nieuwpoort, tot de 'schreve' in Roesbrugge is de IJzer zelf ook een unieke combinatie van biotopen. De IJzermondung is de brakke kinderkamer van haring, zeebaars, bot en tong en de poort voor de paling. Buiten de Ganzepoot, kent de IJzer nog grotendeels haar natuurlijke bedding en betrekkelijk weinig vismigratieknelpunten in haar hoofdloop. Ondanks de slechte waterkwaliteit en de beschamende kwaliteitsdoelen voor het bekken in de Stroomgebiedbeheerplannen, is ook de rivierprik hier nog

een regelmatige gast. Meer naar de bovenstroom, zijn de afgekalfde en regelmatig nog natuurlijke oevers paaiplaatsen voor een hele reeks aan vissoorten. Verhardingen wegnemen zou dit nog verhogen.

Dat de IJzer regenafhankelijk is voor haar watervoorziening, is een groeiend probleem. De Westhoek ligt in de 'regenschaduw' van Groot-Brittannië en de kustwind waait de buien naar het binnenland. Daarom is het IJzerbekken opmerkelijk droger. Het is ook een relatief geïsoleerd bekken dat – behalve van het kanaal Plasendale-Nieuwpoort en dus onrechtstreeks van de Leie – geen noodtoevoer aan water kent. Hoewel de poldergronden redelijk tegen de droogte kunnen, daalt de waterkwaliteit drastisch in langere droge periodes. Met de Leie is ze het vuilste bekken van Vlaanderen, als het gaat om vermessing (door landbouw en gebrek aan zuivering van huishoudelijk afvalwater) en durft ook de verzilting doorslaan. De combinatie van warmte en vermessing zorgt regelmatig voor toxische blauwalgen (die op hun beurt voor vissterfte zorgen), massale groei van eendekroos (en afdekken van het water) en gewoon te weinig zuurstof in het water voor het overleven van de natuur. Droogte is een dingetje in de Westhoek en niet alleen voor de natuur.

Ook het drinkwater komt er steeds meer onder druk te staan. De Watergroep is met de Blankaart, de Drie Kapelen-, Dikkebus- en Zillebekevijver enorm afhankelijk van het oppervlaktewater in de regio. Kwaliteit en kwantiteit is dan ook van groot belang om de inwoners, maar ook de voedingsindustrie van het nodige drinkwater te voorzien. Dat wordt onttrokken aan de Bollaertbeek, Kemmelbeek, Blankaartvijver en IJzer. Een enorm onttrekkingsgebied dat ontspringt in de magische heuveltoppen van het West-Vlaamse Heuvelland en uitmondt in de poldervlaktes van de Blankaart. De invloeden die daartussen liggen, hebben dan ook directe impact op het drinkwater.

De toename aan aardappel- en groenteverwerking in de regio zorgt voor een toenemende druk

© Peter hantson

op het watersysteem. Voor deze teelten is er heel wat water nodig en is er een groot risico van uit- en afspoelen van mest en pesticiden. Het heuvelachtige karakter van het landschap en de problemen met erosie bij deze teelten zorgt voor afspoelen van bodemdeeltjes naar het bekenstelsel en zo naar de natuur en drinkwaterproductiecentra. Zo komt de drinkwaterproductie steeds meer onder druk: gecombineerde drukken en het tekort aan water zorgt ervoor dat de Watergroep niet alleen water uit de diepe grondwatertafel moet oppompen ter verdunning van de nitraatgehalten, maar ook met stijgende kosten zit ikv aankoop water uit andere gebieden en de installatie van nieuwe technieken om het drinkwater binnen de normen te kunnen houden. En dan hebben we het nog niet over de uitdagingen die de hoge PFAS-waarden in het gebied met zich meebrengen.

Het wordt warm in de Westhoek

Met de Pesticidezaak beoogt de milieubeweging de naleving (door Vlaanderen) van de Pesticiderichtlijn. Deze legt maatregelen op om het pesticidegebruik te verbieden of drastisch te verminderen in waterwin- en Natura 2000-gebieden. De Kaderrichtlijn Water heeft als deadline 2027 om de waterlopen in goeden doen te hebben. De einddatum hiervoor komt dichtbij. De Nitraatzaak, ook door de milieubeweging aangespannen, beoogt een naleving – door Vlaanderen – van de Europese regelgeving als het gaat om bemesting.

Jarenlang uitstellen, uitzonderingen voorzien, toelaten van extra drukken op het systeem, besparen op handhaving, hebben ervoor gezorgd dat de doelachterstand nog groot is. Dat de zuiveringsgraad voor huishoudelijk afvalwater in een aantal gemeenten nog onder de 40% en 60% ligt, is een politieke keuze van bestuurders. Dit leidt nu tot zweetbuien en aanvallen op de groene beweging. Ook het protest tegen de Natuurherstelwet komt vooral uit geledingen die jarenlang in ontkenning hebben geleefd en zo de geleidelijke transitie hebben tegengehouden.

Kommer en kwel?

Neen. De Provincie nam een aantal initiatieven om in deze regio de waterkwaliteit te verbeteren. Met het project Robuuste beken, initiatief in het PRUP Kemmelberg-Scherpenberg en het strategisch Project IJzer-en Handzamevallei worden kleine, maar belangrijke stappen gezet in een gebiedsgerichte aanpak, ook voor water. Hoewel in een zijspoor nieuwe bufferbekkens worden gezocht voor de groenteteelt, bewijzen de meeste initiatieven nu al hun nut. Ook verwachten we veel van het nieuw Mestactieplan en Erosiebesluit. De tijden veranderen, stil maar zeker.

Tekst: Bart Vanwildemeersch